

BOSNYÁK ÉS SZERB TANULMANYOK.

A Magyarországy és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára. Szerkesztették Thallóczy Lajos és Áldásy Antal. Budapest, 1907. — *Bosnyák és szerb élet- s nemzedékrajzi tanulmányok.* Irta Thallóczy Lajos. Budapest, 1909.

— Második közlemény. —

IV.

A szerb trónpraetendensek 1458-ban.

Lázár deszpót halála után, országa birtokáért, pusztult állapota és válságos viszonyai daczára, a praetendensek egész sorozata versengett. Thallóczy közleményeinek alapos tanulmányozása alapján, tőle sok tekintetben eltérő előadásban, röviden kívánok erről a tárgyról szólni.

A hatalom tényleges birtokában Lázár özvegye volt, ki az udvaránál tartózkodó egyik sógorát, a megvakított István herceget egészen uralma alatt tartotta. A Palaeologok császári családjából származó Ilona erős lelkű hölgy volt, elszánva rá, hogy a Szerbia elfoglalására készülő törökök hatalmi törekvéseivel szembeáll, de a magyar fennhatóság elismerésétől is idegenkedett. A pápai legátussal szemközt, mikor ez szerb területen megjelent, arra az óvatos nyilatkozatra szorítkozott, hogy »ha teheti, szívesen fog a kereszténységgel tartani.«¹

A szerb vajdák első gondolata az volt, hogy olyan fejedelemre tegyenek szert, a ki a római szent-szék igényeit elutasítja, a magyaroktól függetlenné teszi az országot, és e végből a törökök támogatására számíthat, a nélkül, hogy ezzel a török rabigába kerüljenek. Ennek a nehéz problémának megvalósítására kilátást látszott nyújtani Angyelovics Mihály vajda, az utolsó thesszáliai császár unokája, szerb asszony fia, kinek törökké lett testvérbátyja, Mohamed basa, a szultán kedvelt embere, Rumili tartomány beglerbége volt.

Meghívásukra, Mihály, török segítséggel, elfoglalta Szendrőt; de mivel csakhamar kitűnt, hogy vele a török uralom honosúl meg, hívei elpártoltak tőle és Ilona fejedelemasszonynyal egyetértve, foglyúl ejtették.

Ekkor azután Brankovics Györgynek szintén megvakított fia, Gergely, és ez utóbbinak hasonnevű törvénytelen fia, szintén mint török védenczek tettek a fejedelemség birtokba vételére

¹ »Possendolo fare, vole favorire a Cristiani.« Carvajal bíbornok közlése alapján, a velencei követ 1458 márczius 20-iki jelentése.

kísérleteket; a melyeket azonban szintén meg tudta hiúsítani a fejedelemszony ügyességgel párosult erélye.¹

Ezalatt, mikor Carvajal bíbornok Szerbországból Budára visszaérkezett és a törökök előnyomulásáról fenyegető tudósításokat hozott, a kormányzó, Szilágyi Mihály arra határozta el magát, hogy ellenök sereget vezet; azzal az utógondolattal, hogy ő maga foglalja el a szerb fejedelmi széket.

A rendelkezésére álló egész haderóval (csak 500 lovast havván az ifjú király mellett őrségül) márczius második felében Belgrádba ment, a hol mintegy 8000 fegyverest gyűjtött össze és a vár megerősítésén fáradozott. Együttal tárgyalásokba bocsátkozott a fejedelemszonnynyal és István herceggel, a kiknek a fejedelemség átengedéseért felajánlotta azokat a magyarországi uradalmakat (Beregszászt, Böszörményt, Debreczent, Munkácsot, Nagybányát, Szatmár-Németit és Tokajt), melyeket Brankovics György kapott volt adományúl, de utóbb Hunyadi Jánosnak volt kénytelen átengedni.²

A furfangos fejedelemszony szívesen visszaszerezte volna ezeket a jószágokat, melyeknek évi jövedelmét a budai udvarnál 40.000 arany forintra becsülték; azonban oly módon, hogy a fejedelemséget is megtartsa magának és sógorának. E végből azt a viszontajánlatot tette, hogy a magyar korona védnöksége alá helyezkednek és Galambócz várat átadják Mátyás királynak.

Szilágyi, a kiben önzetlenséggel politikai naivitás és következetlenség párosult, megnyugodott ebben, és ezen az alapon egyességet kötött, a melyet a király és a főrendek által való megerősítés végett, két szerb követ vitt május elején Budára.³

A király és a főrendek készséggel szentesítették az egyességet.⁴

Noha az átengedett uradalmaknak tényleges haszonélvezője az özvegy Hunyadi Jánosné volt, az ő hozzájárulását előlegesen

¹ Velencez budai követének 1458 márczius 20., április 1., 12. és 24-iki jelentései, úgyszintén Boszniából április 21-ikén Velenczébe küldött tudósítás tartalmaznak ezen eseményekre vonatkozó részleteket.

² A velencei követ április 12-iki jelentésében írja. »Tenta el prefato signor governor haver dicto stato e dar contracambio in questa parte de Hongaria.« Hogy a »stato« kifejezés alatt a fejedelemséget érti, ki-tűnik ugyanazon jelentés közléséből, a mely szerint Brankovics Gergely »con el favore de Turchi aspira a detto stato«.

³ Hogy az egyesség ezen az alapon jött létre, ezt világosan mondja el a velencei követ május 13-iki jelentésében, a melynek hitelességéhez kétség nem fér; mivel a követnek érdekében állott és módja is volt erről a fontos ügyről alapos információt szerezni.

⁴ Ezt szintén az imént idézett jelentésből tudjuk.

kikérni nem találták czélszerűnek, mert attól félhettek, hogy a családi vagyoni értékének csorbítatlan fentartására féltékenyen őrködő anya meg fogja hiúsítani fiának és testvérének szándékát. Több héten át sikerült titokban tartani előtte a megállapodást, mely csak június második felében jutott tudomására, mire ő a budai káptalan színe előtt óvást emelt a rajta elkövetett jogsérelem ellen; ¹ egyúttal a kezei között levő birtokok kiszolgáltatását megakadályozta; a minnek következménye az volt, hogy az egység nem lett befejezett ténynyé és Galambócz átadása is elmaradt.²

Pedig ezalatt a törökök ostrom alá vették Galambóczot, a melynek őrsége vitézül és ez alkalommal sikeresen ellenállott; majd pusztítva, egész Belgrád alá nyomultak és a közelében fekvő Zsarnovo várát megvívták. Június elején Szilágyi megütközött velük, visszavonulásra kényszerítette őket, de maga is súlyos veszteséget szenvedett.³

Budáról elutazása előtt Carvajal bíbornoktól ígéretet kapott, hogy a törökök elleni actióra kereszteseket fog toborzani. A legátus nagy buzgósággal látott hozzá a keresztesháború hirdetéséhez. Az ország minden részébe megbizottait és leveleit szétküldötte. Szándéka volt, az 1456-ik évi példát követve, a külföldön is kísérletet tenni. E végből a királyt felkérte, állítson ki oklevelet, mely a külföldről érkező keresztéseknek biztonságáról megnyugtató módon rendelkezék.

Ekkor különös dolog történt. Mátyás több napon át elintézetlenül hagyta az ügyet; majd »saját feje után indulva«, — mint a velencei követ kiemeli, — azaz tanácsosainak meghallgatása nélkül, kijelentette, hogy a biztosító oklevél kedvezményeiből a németeket és lengyeleket ki akarja zárni, vagyis ezeknek, mert ellenségeit látta bennök, az országba özönlését nem engedi.

A legátus erre az odiosus megszorításra nem állhatott rá, minélfogva a biztosító oklevél kiállításáról lemondott. Egyébiránt bizalmas körben úgy nyilatkozott, hogy az ország nem sokat vesz, mert német főpapoktól leveleket kapott, a melyek a Magyarország iránt uralkodó hangulatról azt a meglepően jellemző kijelentést tartalmazták, hogy ha a magyarok javára kellenek neki keresztések, ilyenekre ne számítson; de ha a magyarok ellen van szükség, szívesen fognak jönni.⁴

¹ A káptalannak június 23-ikán kelt kiadványa az országos levéltárban.

² Ezt az alább elbeszélendő tények kétségtelenné teszik.

³ A velencei követ 1458 május 13., 17., június 16-iki jelentései és Frangepán Istvánnak június 22-ikén Velenczébe írt levele.

⁴ A velencei követ április 24-iki jelentése.

Annál készségesebben sereglettek Magyarországon a keresztések, a kiknek a legátus Szegedet, majd Péterváradot tűzte ki gyülekező helyül.¹

Maga a bibornok a keresztések szervezése és lelkesítése végett, június 16-ikán — De Oddis assisi püspök kíséretében, — Budáról Szegedre és innen július 5-ikén Péterváradra ment, majd a következő napokban Belgrádba is ellátogatott. Itt azonban leverő tapasztalatokat kellett szereznie. Az ellenállásra, a hadviselésre a szükséges intézkedések fogyatékosan történtek; lő- és élelmiszerekben hiány volt. István deszpóttól pedig — a ki most magát sógornője gyámsága alól emancipálva, önálló módon kezd föllépni — azt az üzenetet kapta, hogy kényszerítve látja magát a törökkel tárgyalásokba bocsátkozni; csak ha tekintélyes keresztény haderő jó, csatlakozhatik hozzá. A legátus csüggedve sietett a királyhoz, és megtörve, betegen érkezett július 25-ikén Budára.²

A következő napokban még lesújtóbb jelentőségű tény következett be. Szilágyi Mihály elhagyta Belgrádot és Simon-tornyára ment, hol július 26-ikán Garai Lászlóval és Ujlaki Miklóssal szövetségre lépett — Mátyás megbuktatására.

Ezen elhatározásában a szerbországi helyzet alakulásainak volt-e része, — megállapítani nem vagyunk képesek.

A confictus közte és a király között, szerencsére, gyorsan kiegyenlítettett. Augusztus 8-ikán létrejött a kibékülés. Mire Szilágyi Budára ment és a királylyal karöltve tett erőfeszítéseket a törökök elleni háborúra.³

Itt fogadták augusztus második felében István deszpót követeit; sürgősen kért segítséget, jelentvén, hogy országának nagy részét már elvesztette és ő végső veszedelemben forog.⁴

Íránta most már Szilágyi bizalmatlanságot kezdett táplálni, a mely őt egy különös és kicsinyes lépésre indította. Harmadfél év előtt — mint fentebb láttuk — Becse és Somlyó várakat visszaadta Brankovics Györgynek és örökösének. Most Mátyásnál kieszközölte ezen rendelkezésének megerősítését, de azzal a lényeges záradékkal, hogy a mennyiben Brankovics György fiai magtalanul halnak el, avagy a felségsértés vétkébe esnek, avagy végre Galambócz várat a törökök kezeibe szolgáltadják,

¹ A velencei követ július 1-én kelt jelentése.

² A velencei követ június 16., július 8. és 25-iki jelentései; a másodikhoz csatolva van De Oddis püspöknek július 5-ikén Szegedről hozza írt levele.

³ A velencei követ augusztus 1. és 13-iki jelentései.

⁴ A velencei követ augusztus 23-iki jelentése.

Szilágyi fel van jogosítva a nevezett két várat, a hozzátartozó uradalmakkal maga számára foglalni el.¹

Különös véletlen, hogy a mikor Szent István napján ez a záradék oklevélbe iktattatott, éppen akkor Galambócz vára a törökök kezébe került, a mit árulásra vezettek vissza.²

Ezt a gyász hírt augusztus 24-ikén éjtszaka hozta meg egy gyorsfutár Budavárába. Hajnalhasadtával a király tanácsülést hívott össze, közfelkelést hirdetett és másnap Szilágyi Mihálylyal megindult a szerb határ felé. Néhány nap múlva Carvajal és a magyar urak hozzá csatlakozván, szeptember elején Szegedről Péterváradon át Nándorfehérvárra kísérték őt.

A magyar sereg közeledtének hírére a törökök, kik már Belgrád közelében táboroztak, visszavonultak; de utánok küldött csapatok ütközetre kényszerítették és megverték őket.

Ezalatt Szilágyi Mihály ismét fölvette István deszpóttal a tárgyalások fonálát. Most már Galambócz eleste után Szendrő átadását követelte a magyarországi uradalmak fejében; de ígéretet tett, hogy Szerbországot, mihelyt a törököktől visszahódítani sikerül, István deszpótnak engedi át. Vajjon szándéka volt-e ígéretét teljesíteni és ha igen, alkalomadtán valósította volna-e szándékát? Ezt a kérdést fel kell vetnünk, de eldöntünk nem szabad.

Mátyás ismételten sürgette maga is Szendrő átadását; azonban erre a deszpótot rábírnia nem sikerült.³

Ekkor a szerb kérdésben meglepő fordulat állott be. Új tényezők léptek előtérbe.⁴

V.

Délszláv ábrándok.

A modern történetíró tanulmányai közben nem ritkán meglepetve győződik meg arról, hogy (Nil novi sub sole!) azok az eszmények és irányok, a melyeket saját kora szülötteinek vélt, rég letűnt nemzedékek lelkét töltötték be.

Ilyen az az eszmény, a mely a délszláv népfajoknak egy nagy államban egyesítésére czéloz, és legelső apostolát István-Tamás bosnyák királyban bírta. Ezt a tényt, (mely Thallóczy

¹ Az 1458 augusztus 20-ikán kelt oklevelet közli *Kaprinai* II. 195.

² 1458 augusztus 13-ikán kelt raguzai levél, a mely megjegyzi: »Rasciani sono tutti traditori«.

³ A velencei követ 1458 szeptember 13. és október 1-én kelt jelentései.

⁴ Ezt Mátyás király maga mondja 1459 július 18-ikán kelt adománylevelében, melynek eredeti példányát a M. T. Akadémia kéziratgyűjteménye őrzi.

figyelmét bizonyára el nem kerülte, de mivel a Tanulmányok keretében kiemelve nincs) tüzetesen megvilágítani óhajtom.

Az Osztója-családból származó Tamásfi István, ki 1443 június hóban lépett trónra, öt évvel utóbb a római egyházba tért át, a keresztény hatalmak segítségével igyekezték országa területét a török hódíttástól megmenteni és kiterjeszteni. Azonban míg különös súlyt fektet rá, hogy az olaszországi hatalmak: a pápa, a nápolyi király, a milánói herceg és a velencei köztársaság jóakarátát magának biztosítsa,¹ — Magyarország királya irányában feltűnően tartózkodó állást foglalt el, a mit az magyaráz meg, hogy a magyar korona rovására kívánta amazokat felhasználni.

Erre V. László király halála és az utódjának megválasztása körül keletkezett pártviszály kedvező alkalmul kínálkozott.

Horvátország megszerzésére vetette szemét.

Az 1458-ik év január 20-ikán a velencei tanács előtt megjelent a trau Testa Miklós és előterjesztette, hogy uralkodója, a bosnyák király, a horvátországi bánságot kívánja hatalmába ejteni, főképen a végből, hogy az az ő és a velencei köztársaság ellenségeinek kezébe ne jusson, és hogy kész a köztársaságnak, a nyújtandó támogatás fejében, tetszése szerint kijelölendő egy vagy több erősséget átengedni.²

Noha az óvatos signoria kitérő válasza nem hangzott biztatólag, a bosnyák király megkezdte az actiót azzal, hogy kísérletet tett a horvátországi végvárok kapitányait megvesztegetéssel, ígéretekkel és fenyegetéssel árulásra bírni.

Erre a magyar koronához híven ragaszkodó raguzai köztársaság kormánya figyelmeztette a magyar főrendeket, noha idősebb testvérétől, Velenczétől elsajátított óvatossággal, a fondor elleniséget nem nevezte meg.³

¹ A milánói hercegi családból keresett elsőszülött fia részére felelőséget. Erre vonatkozólag Thallóczy tanulmányai érdekes részleteket és közleményeket tartalmaznak. Az utóbbiak között találunk 1457 július 22-ikén kelt megbízólevelet Testa Miklós részére, kit az olasz hatalmaságokhoz és a burgundi herceghez »in negotiis arduissimis« küld követül. Ezt az oklevelet Thallóczy *Lucius* nyomtatott munkájából teszi közzé. Megjegyzem, hogy eredeti példányát a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi. — Alfonso nápolyi királynak Thallóczy által közölt leveleiből tudjuk, hogy 1448 és 1455-ben is jártak nála a boszniai király követei.

² A követ előterjesztését és a tanács választát közli *Ljubič*. Listine X. 125.

³ A raguzai köztársasági kormány 1458 márczius 8-ikán a magyar főrendekhez írt levelében tárja fel ezt az actiót, jelentvén, hogy »multos dominatus, quos inpraesenciarum non duximus esse nominandos« fáradoznak a horvátországi várak megszerzésén. Kétségtelen, hogy csak a bosnyák királyra és a velencei köztársaságra gondolhatt. Raguzai Oklevéltár. 605.

Mátyás megválasztatása a bosnyák királyt megerősítette politikájában, mivel azt remélhette, hogy a pártviszályok állandósítása a magyar állam végső elgyengülését fogja maga után vonni. Ezért vele nem törődve, István király a török szultánt óhajtotta megnyerni, s e végből követte 1458 husvétkor adó címén 8000 aranyat nyújtott át neki.¹

Majd a nyár folyamán még egy kísérletet tett, hogy Velenczét megnyerje. Most már nyíltan lépett föl Magyarország ellen. Követe, Testa István, a signoria előtt a következő előterjesztést tette: »Uralkodóm értesülvén arról, hogy Horvátországnak nincs ura, és hogy azt a magyarok uralmuk alá hozni szándékoznak, tekintettel arra, hogy ezek sem neki, sem a signoriának nem lennének jó szomszédai, míg ellenben uralkodóm a signoriának hű barátja és testvére: kéri, engedje meg neki, hogy ő léphessen Horvátország birtokába, és ebben a vállalatban támogassa őt tettel és tanácsal.«

A signoria most sem hagyta magát beugratni. Arra a phrasisra szorítkozott válaszában, hogy a király minden szerencsében, miként eddig örvendett, úgy jövőben is örvendeni fog. Segítségéről, támogatásról egy szóval sem tett említést.²

A mint Mátyás halála után Horvátországnak, úgy Brankovics Lázár kimultával Szerbországnak Boszniával összekapcsolására irányította igyekezetét István király.

Már február első felében benyomult Szerbország drinamelléki részébe, melyet 1435-ben szakított el Brankovics György Boszniától, és a gazdag ezüsbányáiról híres Szreberniczát és több más várat hatalmába ejtette.³ Egyszersmind elsőszülött fia részére Lázár fejedelem özvegye egyik leányának kezét kérte meg.

Mire címébe fölvette »Rácország, Dalmácia és Horvátország részeinek királya« címét.⁴

Carvajal bíbornoknak, majd Szilágyi Mihálynak sikert nem ígérő erőfeszítéseit ignorálta. Csak a mikor szeptember elején arról értesült, hogy Mátyás tekintélyes sereg élén indult meg Szerbország felé, ismerte föl annak szükségességét, hogy őt is bevonja számításaiiba. Ünnepeles követséget küldött, mely saját testvére, Radivoj herczeg vezetése alatt, szeptember végén,

¹ Velence magyarországi követének május 13-iki jelentése és egy ápril 21-ikén Boszniából Velenczébe küldött tudósítás.

² Az 1458 július 22-ikén kelt előterjesztést és végzést közli *Ljubič*. I. m. 131.

³ 1458 február 22-ikén Spalatóból Velenczébe küldött tudósítás.

⁴ Így czímezi magát 1458 ápril 3-ikán kelt iratának élén. *Ljubič*. I. m. 126.

Belgrádban jelent meg Mátyás előtt, a kinek hódolatát jelentette be, a törökök elleni háborúban fegyveres közreműködését ajánlotta fel és Szerbország fejedelmi méltóságának a bosnyák trónörökösre átruházását kérte.¹

Éppen mialatt a bosnyák követség a királyi táborban időzött, Szilágyi Mihály másodízben körülhálózatni engedte magát Mátyás ellenségeitől; minélfogva a király, a hűtlenség kétségbevonhatatlan bizonyosságaival rendelkezvén, nagybátyját (október 8-ikán) elfogatta és börtönbe záratta.

Ezen esemény hatása alatt, Mátyás előre látván, hogy a német császár és a hozzászító magyar árulók ellen lesz szüksége egész erejére: a bosnyák király szövetsége kétszeres értéket nyert szemében; így tehát arra határozta el magát, hogy az ő kívánságát teljesíti, oly módon azonban, hogy a magyar korona fenhatósági jogait mind Szerbországra, mind Boszniára kellőképen biztosítja.

E végből követelte, hogy a bosnyák király személyesen jelenjék meg előtte, és pedig Szegeden, az országgyűlés alatt, melyet oda december 5-ikére készült összehívni.

István király készségesen ígérte megjelenését, a mit Mátyás olyan jelentékeny vívmánynak tekintett, hogy az országgyűlési meghívólevelekben a rendek tudomására hozni jónak látta, megjegyezvén, hogy »nagy országos érdekek« állanak ezzel az eseménnyel kapcsolatban.²

A bosnyák király csakugyan megjelent Szegeden. A magyar korona fenhatóságát ünnepélyesen elismerte és kötelezte magát, hogy a törökök ellen egész erejével segíteni fogja Mátyást, a ki viszont szintén ígéretet tett, hogy Boszniát védelmezni fogja; ugyanakkor Szerbországot a bosnyák királyfira, István herczegre ruházta.³

A bosnyák király ezt az örvendetes eseményt a vele összeköttetésben álló fejedelmekkel tudatván, nyíltan hangoztatta, hogy fiát »a magyar király tette szerb deszpóttá.« (Despotus factus est . . . per regem Hungariae.)⁴

¹ Thallóczy október 9-ikére teszi a bosnyák követek megjelenését. Ez azonban tévedés. Október 9-ikén Budáról jelenti a velencei köztársaság követe, hogy a király Belgrádban fogadta a bosnyák követeket.

² Bártfa városához 1458 november 15-ikén intézett királyi iratban az áll, hogy »*fidelis noster illustrissimus . . . rex Bosne non solum in factis metarum (?), verum etiam in altioribus rebus regni*« jó Szegedre. November 26-ikán Bártfa várost másodízben meghíván, újból jelezi a bosnyák király jövetelét. *Kaprinai* II. 217., 221.

³ Ezt maga István király recapitulálja 1459 február 10-ikén Jezeróból Vitéz János váradi püspökhöz írt levelében, melyet *Palacky* közölt: *Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria, XX.*, 171.

⁴ 1459 május 1-én a milánói fejedelemhez írt levelét közli Thallóczy a *Tanulmányokban*, a ki nem egészen helyesen, vagy legalább nem elég

Az új deszpót kevéssel utóbb házasságra kelt Lázár deszpót leányával és a szerb uraktól fejedelmöknek elismertetvén, a fejedelemség birtokába lépett.

Azok a remények, a melyeket Mátyás Szerbország megmenetése érdekében, a bosnyák combinatiohoz csatolt, csakhamar füstbe mentek.

István deszpótot nagybátyja, Radivoj, kísérte Szendrőbe, a melyet — az alsó Duna védelmi vonalának főerősségét, — most, a szegedi megállapodások után, a törökök minden áron hatalmukba ejteni igyekeztek. Ez már néhány hónap mulva sikerült nekik. Árulás útján jutott hatalmukba Szerbország fővárosa.

Thallóczy közli Mátyás királynak, három héttel Szendrő eleste után, kiállított oklevelét, a melyben Radivoj herceget az árulás ténye miatt a hűtlenség következményeivel sújtja.

Figyelmét elkerülte egy másik, néhány nappal később kiállított (a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében őrzött) királyi oklevél, a mely az árulás két más tényezőjét, a deposedált deszpót Brankovics István és utódja, a bosnyák István deszpót irányában alkalmazza a hűtlenséggel járó jószágvesztés büntetését; az előbbit azért sújtotta vele, mert annak idején Szendrőnek magyar hadakkal megszállását megakadályozta; az utóbbit, mert »nem törődve az országra és az egész kereszténységre háramló veszedelemmel, a várat a törököknek átadta.«¹

Igy tehát Mátyás király nem számított arra, hogy a bosnyák királyi dynastia közreműködésével Szendrőt visszaszerezheti és Szerbországot a magyar korona részére megmentheti. Erről azonban nem mondott le. Visszatért ahhoz az eszméhez, mely mindjárt trónralépte után merült fel.

Néhány hónappal Szendrő eleste után történt, hogy Szilágyi Mihály a világosvári börtönéből kiszabadult és sereget gyűjtvén maga körül, bosszút állani készült a szenvedett megaláztatásért. Azonban Carvajal és Szécsi bíbornokok újból kibékülést hoztak létre a király és nagybátyja között. Abban állapodtak meg, hogy Szilágyi Szerbországba vezeti hadait és mihelyt hatalmába ejti Szendrőt, szerb deszpóttá fogja őt a király kinevezni.²

Csak az 1460-ik év őszén valósíthatta meg szándékát Szilágyi Mihály. November elején nyolcezer fegyveres élén Nándorfehérszabatosan jegyzi meg, hogy a bosnyák királyfi »csak a deszpóta leányának elvétele után lett deszpóttá«. Ezzé a Mátyástól nyert investitúra által és után lett; noha a fejedelemség tényleges birtokbevétele a házasság által és után történt.

¹ Mátyás 1459 július 18-ikán Zápolyai Imrének Tokaj várát adományozza, mely a Brankovicsok birtoka volt és a szerb fejedelemséggel a bosnyák István deszpótra szállott.

² Velencez magyarországi követének 1459 szeptember 13-iki jelentése.

várnál táborozott. Itt arról értesülvén, hogy egy török hadosztály átkelt a Dunán, háromezer emberrel, hirtelen feltartóztatására indult, és a nevezett hó 8-ikán megütközött. De a túlnyomó számú ellenségtől súlyos vereséget szenvedett, maga is megsebesült, fogságba jutott és Galambócz várába, majd Konstantinápolyba hurczoltatott, a hol lefejeztetett.¹

Ekképen viszontagságteljes életét szerencsétlenül, de nem dicsőség nélkül fejezhette be. Porai, ha nem pihennének jeltelenül, ismeretlen helyen, joggal kísérelheték volna diadalútjokban a XVII. és XVIII. századbéli nemzeti fölkelések vezéreit, kiknek méltó elődjük volt Szilágyi Mihály, mint a Mátyás király megválasztatására vezető nemzeti mozgalom vezére.

FRANKÓI VILMOS.

A MAGYAR GYALOGSÁG MEGALAKULÁSÁRÓL.

(Vá'asz A. E. bírálatára).²

Három hónapig távol lévén, a *Századok* májusi számában A. E. jel alatt megjelent ismertetésre csak most felelhetek. Módomban van ugyan az A. E. jel alatt rejtőző ifjú szerző nevét, irodalmi tájékozottságának és levéltári ismereteinek fokát a saját elszólásai-ból megállapítanom, de kerülni akarván minden személyeskedést, nem tépázom meg a babérait, hanem csak a megjegyzéseire felelek. Azután az olvasóra bízom, hogy véleményt alkosson erről az ismertetésről.

A t. bíráló azon kezdi munkám ismertetését, hogy azt egyoldalúnak mondja, mivel teljesen levéltári alapon épült föl. Még nem hallottam ugyan, hogy az eredeti forrásokon alapuló munka egyoldalúvá lesz, de hát meghagyom a bírálót ebben a hitében. Csak annyit jegyzek meg, hogy ha a magyar katonaság állapotát még a német kormányzések is rettenetesnek mondják, ha épp e miatt a katonaságunk kihágásait még ők is mentegetik, talán még sem egyoldalú az az ember, a ki ezeket a levéltári adatokat a maguk valóságában földolgozza.

A. E. úr azt állítja, hogy én »semminemű földolgozást, sem egykorú írók« nem használtam. Nem tudom, hogyan olvasgatta a könyvemet, de hát ha kissé alaposabban lapozgatott volna benne, megtalálhatta volna a Szerémi, Forgách Ferencz, Veráncsics, Radoslav Lasic, Meynert, Engel, Illésházy, Marsigli, Jedlicska Pál, Rónai

¹ A végzetes csatáról kimerítő tudósítást tartalmaz Budáról 1460 november 26-ikán Milánóba írt magánlevél, mely a Szerbországi Oklevéltárban van közölve.

² L. *Századok* 425. l.